

OPMITE

ΕΚΑΙΔΟΜΕΝΗ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 13-31 Σεπτεμβρίου 1988.

ΠΕΡΙ ΥΦΟΥΣ

ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΥΦΟΣ .

Ἡ Ἀνατολικὴ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διὰ τὴν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῆς λατρίαν, παρεδίδετο καὶ καθιέρωσεν ὡρισμένον μουσικὸν σύστημα. Τὸ σύστημα τοῦτο, διὰ πολλῶν αἰώνων διελθόν, πολλοὶς ὡς καὶ καιροῖς ἐπονομαζομένοις, διέσκαπα μέχρι σήμερον ἡ κίρατον καὶ αὐτοῦτον, καὶ τοι-

οὐτὸν εἰς τὸ διηνεκὲς θὰ ὑφίσταται, ἀφ' οὗ ἡ Ἐκκλησία μυριάκις διὰ κανονικῶν αὐτῆς διατάξεων, ἐνεγενέριτο καὶ ἐκτρέφε τοῦτο τὴν ἱερὰν Αὐτῆς παράδοσιν, συμβαλλόνουσαν πρὸς τὴν ἰερότητα τῶν ἀκολουθιῶν καὶ τελειῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐθνικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς τοῦ ἔθνους ἡμῶν παραδόσεις. Καὶ δικαίως. Διότι ἡ μουσικὴ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, κεκτημένη ὅλα τὰ τεχνικὰ καὶ καλαιοθητικά στοιχεία, μόνη αὕτη θαυμασίως ἐξημερεῖται καὶ ἐκπάγλως καλλύει τὸν ἰδιαίτερον ἐκείνην καὶ ἀπαραιμίλλου καλλὺον καὶ σπουδαιοτέρον θησαυρὸν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν τουτέστι ψ α λ μ ω ὦ ῥ α ν. Ἀποδείξει, ὅτι πᾶσα ἀλόπειρα γινομένη ἐκαστοτε ἐπὶ ἀμαθῶν καὶ βεβήλων, πρὸς ἀναμώρφωσιν τάχα, ἀλλὰ κυρίως πρὸς π α ρ α μ ὀ ρ ῥ ῶ σ ι ν αὐτῆς, οἰκτρῶς, μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ γελοίου; ἀποτυγχάνει καὶ θέλει πάντοτε ἀποτυγχάνει, ἀφ' οὗ ἡ μουσικὴ αὕτη, οὐ μόνον σ υ μ φ ῶ ν τ ὁ ρ κ α τ ῆ σ τ η πρὸς πάντα τὰ τῆς ἡμετέρας ἐξαμωδίας ἀριστουργήματα, ὧν καὶ τὸ ἀπλούστατον ὁλοκλήρον ἱστορίαν ἀντιπροσωπεύει, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς μ ο υ σ ι κ ῆ, αὕτη ἐνδείκνυται ὡς ἡ μόνη σοβαρὰ καὶ κλασικὴ διὰ τὴν ἰερότητα καὶ τὸ ἔθος τῶν ἀκολουθιῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Καὶ διὰ τούτου ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, διὰ πολλὰς καὶ ἰδιαίτερας τιμὰς τὴν μουσικὴν ταύτην περιέπουσα, οὐδέποτε ἀνέχθη εἰς βεβήλωσιν αὐτῆς, οὐδὲ ἐπέτρεψε ποτε τὴν ἐπὶ τὸ κοσμικώτερον διάπλασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀείποτε, δι' ὧν αὕτη γίνωσκει μέσον. ἐπέβαλε καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπιβάλλουσα τὴν ἀγνίην ἐκείνην καὶ ἀπείριτον τὸ τε ἦθος καὶ τὴν ἀπόδοσιν κλασικῆν μουσικὴν γραμμὴν, ἣν ἀπαρτίσασαν καὶ μὲ ὅλην αὐτῆς τὴν ἱερὰν ἐκείνην χάριν καὶ ἀπλότητα ἀνεύρισκε τις εἰς τὰ κείμενα, τὰ ἀμείσως ἐκ τῶν χειρογράφων προελθόντα εἰς τύπον, οὐχὶ δὲ εἰς τινα τῶν τελευταίων χρόνων, τὰ ὅποια ἐπὶ μορφῇν σοβαρᾶς τάχα ἐμπνεύσεως καὶ ἐμβυδίου δῆθεν μελέτης, προέβαλον εἰς τὸ μέσον ὡς σαχλοὶ καὶ δηλητηριώδεις μύκτες. Ἄν δι' τινὰ τούτων, ἐλατὼ τὴν προσκλήνόντων εἰς προσωπικὰς φιλίας, ἢ καὶ ἐξ ἀδυναμίας τῶν ἀμείσως ἢ ἐμείσως ἐνδιαφερομένων ἐπιτηδείων, περιεβλήθησαν, ὡς μὴ ὠφέιλε, καὶ τὴν ἐγκρίσιν τῆς ἀγαν φειδωλοῦ εἰς τοιαύτας ἐγκρίσεις Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, αἱ ἐγκρίσεις ὅμως αὗται ἀποτελοῦσιν εὐτυχῶς ἐξαιρέσεις, αἵτινες οὐδέποτε θὰ ἰσχυῶσι ν' ἀλλοιωσῶσι τὴν οὐσίαν τῆς μουσικῆς ἡμῶν παραδόσεως. Κατὰ μέρος λοιπὸν τιθέντες τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας, ἀποδεχόμεθα ὡς πρότυπα μουσικῆς ἐμπνεύσεως, σοβαρᾶς καὶ ἀπαραιμίλλου, πάντα τὰ ἐν τοῖς κλασικοῖς τιμειμένοις μοναδικὰ μελωδήματα, τῶν ὁποίων ἐφαμίλλα οὔτε νῦν, ἀλλ' οὔτε καὶ τοὺς αἰῶνας θὰ ἐμφανισθῶσι ποτέ. Διότι οὔτε ἔτερον • Χ ο ρ ι σ τ ὸ ς ἁ ὲ σ τ η • εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ τὴν θένειν τοῦ ἡθὺ γνωστοῦ. οὔτε ἔτερον • Ἡ Ἰ λ α ρ θ ἑ ν ο ς σ ῆ μ ε ρ ο ν • οὔτε ἔτερον • Ἰ δ ο ὕ ὡ ν μ φ ῖ ο ς • οὔτε ἔτερον • Ἰ ε ὗ σ α σ θ ε καὶ ἰ δ ε τ ε • οὔτε ἔτερον • Κ ὀ ρ ι ε ἡ ὡ ν π ὶ λ λ α ῖ ς ἡ μ α ρ τ ῖ α ς • οὔτε ἔτερον • Τ ο ι α ὗ τ ο ν ν ε

'Αλλ' ἡ Ἐκκλησία, οὐ μόνον ἐλάνθω-
 ρισμένα, ἐπὶ καθιερωμένον κλασικῶν γραμμῶν
 μετελλοποικιμένα παρεδόχθη καὶ ἐπέδωκεν,
 ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτην διὰ ταῦτα ἀπαγγελί-
 ᾱν καὶ ἀπόδοσιν καθίερωσε, τὸ κοι-
 νῶς καλούμενον ὕψος. Τί λοιπὸν εἶναι τὸ
 ὕψος τοῦτο; Πῶς καὶ διὰ τίνα ἐσώθη;
 Ἐνταῦθα παρακαλούμεν τοὺς ἐνδοξόφρο-
 νους, ἀν παρακολούθωσιν ἡμῶς μετὰ πολ-
 λῆς τῆς προσοχίης. Θέλομεν δὲ λογισθῆ εἰ-
 τυχεῖς ἂν πείσωμεν αὐτοὺς, ἢ ἂν ἐκεῖνοι
 τοῦλάχιστον πείσωσιν ἡμᾶς, τὰ ἐναντία τυ-
 χόν ἰσχυρίζομενοι.

Ἡ μουσικὴ, ὅπως καὶ ἡ γλῶσσα, δεξιῶς χειριζομένη, διὰ τῆς ἀρμονικῆς σειρᾶς τῶν μουσικῶν αὐτῆς ῥυθμῶν, διεγείρει ἐν τῇ ἀνθρωπῳ ὁλόκληρον σειρὰν αἰσθημάτων καὶ ἰδῶν. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται διὰ καθαρᾶς καὶ ὁμειπτοῦ ἀπαγγελίας, ἥτις ἐνίσταται εἰς τὴν κατάλληλον τῆς φωνῆς χορῶν, πρὸς ἐμφαντικὴν ἐκφώνησιν καὶ ἀκριβοῦς ἀπόδοσιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐννοιῶν καὶ παθῶν, ἐπιτυγχανομένην διὰ τοῦ ἀρμολογικοῦ καὶ ἀναλόγου ἤχου, τῆς ἑξῆς καὶ τῆς ἀλληλοῦχίας τῶν μουσικῶν ῥυθμῶν. Τῆς ἀπαγγελίας στοιχεῖα ἀπαραίτητα εἶναι ἡ καθαρὰ καὶ εὐκρινὴς τῶν ῥυθμῶν ἐκφώνησις, τὸ ἀνάλογον τῆς φωνῆς μέγεθος καὶ ὁ πρὸν τόνος τῆς φωνῆς κατὰ τὰ πελάα καὶ ποικίλλα τῶν ῥαλλομένων, ἡ καὶ ἀναγνωσκομένων ἔστω, σημαίνονενα. Διότι ὅν ἡ φωνὴ δὲν ἐκπέμπεται εὐκρινῶς καὶ διακρίμενως, οὕτως ὥστε αἱ ζέξεις, αἱ συλλαβαὶ καὶ αὐτὰ ἐπὶ τὰ γράμματα τῶν ῥαλλομένων ἢ ἀναγνωσκομένων νὰ ἀκούωνται μέχρις ἐνός, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιτευχῇ καθαρά ἀπαγγελία. Ὅλοσπιν δὲ ἡ Ἐκκλησία σημαίνει ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπιδόκεν, οὐ μόνον εἰς τὴν καθαρὰν μουσικὴν ἀπαγγελίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τὴν καλὴν καὶ εὐκρινὴ μουσικὴν ἀνάγνωσιν, μαρτύριον ἡ ἰδιαίτερα ἐκείνη τάξις τῶν ἀναγνωστικῶν, τῶν κατόπιν ἰδιαίτερας χειροθεσίας τεταγμένων διὰ τὴν καθαρὰν καὶ τὴν δι' ἀναλόγου μουσικοῦ τόνου ἀνάγνωσιν τῶν ῥαλλομένων. Εἰς ταύτην ἀκριβοῦς τὴν καθαρὰν καὶ ὁμειπτον μουσικὴν ἀνάγνωσιν, ἦλθεν ἐπικουρὸς ἡ μουσικὴ, ἥτις πλὴν ὠρισμένης τάξεως ἀργῶν μελωδημάτων, δι' ὀρισμένον τεχνικὸν σκοπὸν μελωθέντων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὲ ἐμμελὲς τρόπον τινα μουσικὴ ἀνάγνωσις ἥτις ὡς δεῖ καὶ παρ' ὧν δεῖ ἐκτελουμένην, ὑπερβαίνει ἀπολύτως εἰς τὸν προσεχτικὸν ἀκροατικὴν καταλείπει ἀμφιβολίαν. Ἀλλ' ὅπως πᾶσα τέχνη ἔχει βαθμοὺς τελειότητος, οὕτω καὶ ἡ μουσικὴ ἀπαγγελία, ἔχει καὶ αὐτὴ ἰδιαίτερον τοιοῦτον. Διότι ὅπως δὲν ἐκνάνηται νὰ ἀνοήσῃται ὡσαύτον τὸν πᾶν

ρασκευάζοντα ἀπλῶς τὰ χρώματα, οὔτε γινέσκον τὸν λευκαίνοντα ἀπλῶς τοὺς λίθους, οὔτε ἀναγνώσκον τὸν γνωρίζοντα νόνον τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, οὕτω οὐδὲ μουσικὸν δυνάμεθα νὰ νομάσωμεν τὸν ἀπαγγέλλοντα τοὺς φθόγγους μόνον τῆς μουσικῆς κλίμακος, ἀλλ' ἐκείνον, ὅστις δύναται νὰ ἐμφυσησῇ ζωὴν εἰς τὰ ἐκκλόμενα, διότι ἄλλως ταῦτα δὲν εἶναι μουσικῇ, ἀλλὰ πτωμα μόνον τῆς μουσικῆς. Ὡστε ὅλη τις τέλειος εἶναι οὐχὶ ὁ ἔχων μόνον φωνὴν καὶ ἀσυναίσθητος ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος τὴν μουσικὴν κλίμακα, ἀλλ' ὁ διειδυμένος νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, συμφῶνως πρὸς τοὺς κανόνας ἐκάστου εἶδους τῆς μουσικῆς, νὰ ζωοποιῇ τὰς ἐπὶ τοῦ αἰσχύου μουσικοῦ χάρτου γεγραμμένας ιδέας καὶ εἰκόνας, τὸσον ζωῶς καὶ τεχνικῶς, ὥστε αἱ ιδέαι καὶ αἱ εἰκόνας αὐταὶ νὰ παρορῶνται πρὸ τῶν ἀκούοντων ζωνταναί, νὰ προκαλῇ τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τέλος τὸ διὰ τῆς μουσικῆς ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα.

Ἦνα λοιπὸν ὁ ἐξάλλων ἐπιτέχνη ὅλα ταῦτα ἀνύκνη νὰ κατέχῃ τὴν ἀνάλογον ἐκέραςιν, τὴν ἀνάλογον ἀπόδοσιν, τὸ ἀνάλογον, ὡς λέγομεν, ὁ φῶς. Καὶ τοῦ ὕψους τοῦτου κύρια συστατικά εἶναι, ἡ καταλλήλου φωνή, ἡ καθαρότης, ἡ ἐκέρας, ἡ χάρις καὶ ἡ ἁρμονία, ἥτοι τὸ ἐκ τῆς καταλλήλου χρήσεως τῶν μουσικῶν ἡχῶν παραγόμενον αἶσθημα, οὕτως πάλιν τὰ χαρακτηριστικά εἶναι ἀπειρα, ὅπως 2. χ. τὸ μέλος, ὁ χρόνος, ὁ ρυθμός, ἡ μεταβολή, καὶ οἱ ἡ λεγομένα μίμησις, ἡ διὰ τῆς φωνῆς τουτέστιν παρὰστασις τῶν διαφόρων σημασιῶν. Τὴν μίμησιν ταύτην τὴν εὐρίσκει τις εἰς τὸ Ζενίθ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς, τῆς ὁποίας τυγχάνει τὸ κύριον καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον, πρὸς παρὰστασιν, ὡς ἐκ τοῦ φυσικοῦ παντός νοήματος ἢ πάθους τῆς φύσεως. Διότι ὁ μελοποιὸς τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς δὲν γράφει ἀπλῶς φθόγγους εἰς μουσικὰς γραμμάς κατεστρωμένους, ἀλλ' ἔχων ἐπ' αὐτῶν αὐτὸν τὴν ἐννοίαν τοῦ κειμένου. ἔξαντιλεῖ ὅλα τῆς μουσικῆς τέχνης τὰ μέσα πρὸς παρὰστασιν τῶν ποικίλων ἐννοιῶν καὶ τῶν διαφόρων παθῶν τοῦ μελοποιουμένου τεμαχίου. Καὶ τὰ τεχνικά μέσα τῆς μουσικῆς ταύτης τέχνης, τῆς μιμνήσεως τουτέστι, εἶναι πολλὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ διάφορα τὴν ἐνδοξασιν. Εἶναι οἱ ἡχοι, τὸ ἴδιον ὅπως ἐκάστου τῶν ἡχῶν, αἱ εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἡχῶν ἰδιόφυτοι γραμμαί, οἱ χρόνοι, οἱ ρυθμοί, αἱ φθοραί, αἱ χροαί, αἱ χροικαὶ ὑποφθοραί, αἱ χροικαὶ ἀγωγαί, τὰ σημεῖα τῆς ἐκέρας (τῆς ποιότητος): ἡ χρῆσις γραμμάτων ἐν τῇ διὰ τὰς ἐννοίας καὶ τὰς λέξεις τὰς ὁλοῦσας ὕψος, χαμηλὴν δὲ διὰ τὰς ὁλοῦσας βάθος, (φθοριζομένων ἀμφοτέρων ἀναλόγως τοῦ ἐπαγορευομένου πάθους), τὸ δυνατὸν, τὸ ἀδύνατον, τὸ ἥπιον, τὸ τραχὺ, τὸ τροποῖον, τὸ κλαυθμυρὸν καὶ τόσα ἄλλα. ὅλων λοιπὸν τούτων, καταλλήλου αὐτῶν χρήσεως γινόμενης, οὐδὲν ἄλλο παρίσταται, ἐπὶ τὸ ἰδιόζον ὕψος τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς, πρὸς παρὰστασιν τοῦ ἀποίου ἀπομένει (ἀφ' οὗ πάντα τὰ στοιχεῖα εἰρηναίως γεγραμμένα διὰ μουσικῶν χαρακτήρων πρὸ τῶν ὁθαλμῶν τοῦ ἐξάλλοντος) ἡ συμφῶνως πρὸς τοὺς ὁρισμένους δι' ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνωθι κεφαλαίων ἀπαιτούμενη ζῶσα παρὰστασις, διὰ τῆς καταλλήλου ἀπαγγελίας καὶ τῆς ἀμέλειαν ἀποδόσεως τοῦτου ἡ ἐκείνου τοῦ μελοποιήματος. Ὁ ἐξάλλων δὲν. ἔχων πρὸ αὐτοῦ γεγραμμένον τὸ μέλος, ὅπως ἀπαιτεῖ τοῦτο ὁ ἰδιόζων χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, ὅπως ἀπαιτεῖται αἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτῆς, τῆς τε ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος, ὅπως ἀπαιτεῖ τοῦτο

ἡ φαντασία τοῦ συνθέσαντος αὐτὸ, ἡ παριστομένη διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡχου, τῆς χρήσεως, τῆς μίξεως, τῆς μιμνήσεως ἐν γένει, διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ρυθμοῦ, διὰ τῶν διαφόρων ἐν τῷ μεταξὺ μεταβολῶν, ἀναλόγως τῶν ποικίλων ἐννοιῶν τοῦ μελοδήματος, ἔχων λέγομεν, πρὸ αὐτοῦ ὅλα ταῦτα ὁ ὕψων, δι' οὐδὲν ἄλλῃ ἔχει πλέον νὰ φροντίσῃ, πλὴν μόνον διὰ τὴν καθ' ὅλους τούτους τοὺς κανόνας τελείαν ἀπόδοσιν αὐτοῦ. Καὶ τὴν ἀπόδοσιν ταύτην βεβαίως δὲν δύναται νὰ τὴν ἀκούσῃ ἀπὸ τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ διδασκόμενος ταύτην παρὰ διδασκάλου, ἀμέλειαν ἐκτελεστοῦ, διδασκθέντος καὶ τοῦτου ταύτην παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων.

Καὶ ἰδοὺ προβάλει τὸ ζήτημα, ἀν ἡ ἀπόδοσις αὐτῆ, τὸ ὕψος τουτέστιν, εἶναι κοινὸν εἰς πάντας τοὺς διδασκθέντας τὴν μουσικὴν, ἢ ἂν ἦναι κτήμα τοῦτου μόνον ἡ ἐκείνου ἔξ αὐτῶν. Τὸ ὕψος λοιπὸν τῆς μουσικῆς λέγομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἦναι κοινὸν κτήμα παντός τε λεῖον γυνώσκον τῆς ἐκκλ. μουσικῆς. Τέλειον δὲ γινώσκον ἐννοούμεν, τὸν κατέχοντα μέχρι κεραίας ὅλας τὰς τεχνικὰς ἐξελίξεις τοῦ ἡμετέρου μουσικοῦ συστήματος καὶ δυνάμενον συνεπῶς νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτῶν, ὅπως οἱ κανόνες καὶ οἱ μουσικοὶ νόμοι τοῦ συστήματος τοῦτου ἐπιβάλλοντες ἀπαιτοῦσιν. Καὶ ἂν τὸ ὕψος τοῦτου τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς δὲν ἦναι κτήμα παντός διδασκόμενου ταύτην, ἀποδείξει ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν τεχνικῶν ὁρῶν καὶ κανόνων δὲν ἐγένετο ἀμεθῶς πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Καὶ ἀσφαλῶς τοῦτο ἐν τῇ τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ συμβαίη, οὐχὶ δὲ τὸ ὅτι δὲν ἐδιδάχθη τὴν μουσικὴν παρὰ τοῦ Α. ἢ τοῦ Β. Διότι καὶ ὁ Α. καὶ ὁ Β. διὰ νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν τῆς πλήρους καὶ τελείας κατοχῆς τοῦ λεγομένου ὕψους, πρέπει νὰ ἦναι τοιοῦτοι, ὅπως ἀντιθέτω τοὺς ἐχαρακτηρίσαμεν.

Δυστυχῶς σήμερον τὰ πράγματα μετεστράφησαν καὶ παρεμφορῶνται τοσοῦτον οἰκτρῶς, ὥστε ὁ φῶς νὰ θεωρεῖται τὸ ποσὸν μόνον ἢ καὶ τὸ ποῖον τῆς φωνῆς τοῦ Α. ἢ τοῦ Β. Καὶ διὰ τοῦτο βλεπομένη πλειστάκις, ἀναλόγως τῆς ποσότητος ἢ τῆς ποιότητος τῆς φωνῆς τοῦτου ἢ ἐκείνου, ἡ ἀναλόγως τῶν διαθέσεων τῶν ἀκροωμένων (οἵτινες δὲν συμπληροῦν πάντες καὶ πάντοτε ἐν τῇ ἐκτιμήσει), νὰ ἐγείρονται συζητήσεις καὶ ἀμφωσεις, ὅτι ὁ Α. κατέχει τὸ ὕψος, ἢ ὅτι ὁ Β. δὲν ἔχει ὕψος, διότι δὲν μιμεῖται τὸ εἶδος τῆς φωνῆς ἢ τοὺς λαρυγγισμοὺς τοῦ Γ. Καὶ τὸ κανὸν τοῦτο μέχρι τοσοῦτου ἐξέτασε σήμερον, ὥστε ὁ μαθητευόμενος παρὰ τινι τῶν λεγόντων ὅτι κατέχουσι τὸ μονοπώλιον τοῦ ὕψους, νὰ μὴ θεωρεῖται συμφορῶν τελεῖως πρὸς τὸ ὕψος αὐτοῦ, ἀν μὴ μέχρις ἐνός ἀποκτήσῃ καὶ τὰ φυσικὰ εὐτοῦ ἀκούη ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα πλειστάκις δὲν σταματῶσιν μόνον μέχρι τῶν φωνητικῶν τοιοῦτων. . . . Δὲν ἀναφέρω ὁρισμένα παραδείγματα, διότι οὐ περὶ προσώπων ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ἐκ τῆς τοιαύτης λοιπὸν στρεβλῆς, στρεβλοτάτης ιδέας, περὶ τοῦ λεγομένου ὕψους, προέκυψαν τὰ λεγόμενα μουσικὰ συστήματα, τὸ σύστημα δηλ. τοῦ Α. ἢ τοῦ Β. τὰ ὁποῖα ἀφελῶς συγχέονται καὶ συντατίζονται πρὸς τὸ λεγόμενον ὕψος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἦτος λοιπὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καθ' ἡμᾶς εἶναι οὐχὶ ὁ τρόπος τοῦ ἐκκαλεῖν αὐθαιρέτως κατὰ τὸ ποῖον καὶ τὴν ποιότητα τῆς φωνῆς, ἀλλ' ἡ ἀνεγνωρίσιμη ἐκείνη ἀμέλειος καὶ σοβαρὰ ἀπόδοσις τῆς μουσικῆς γραμμῆς τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς, ἐπὶ ἣ ῥαυτὴ ὁρισμένον κανόνων, θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν. Τὸ ὕψος τοῦτο βεβαίως δὲν καταβλέπεται ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' οὕτε καὶ ἐκ

τῆς γῆς ἐφεύρωσεν. Προήλθε καὶ διευμορφώθη ὑπὸ τῶν ἀριστέρων ἐκ τῶν μελωδῶν καὶ τῶν κλασικῶν μελοποιῶν, οἵτινες ἀκριβῶς ἀπέκριναν τοιοῦτοι, διότι κατέχον τὸ ὕψος τὸ ἐπιβυλλόμενον ὑπὸ τῆς μουσικῆς τέχνης. Καὶ οἱ ἀριστεῖς οὗτοι ἦσαν κατὰ καιροὺς οὐκ ὀλίγοι, οὐδὲ ἐλείπον ποτε, οὕτε καὶ θὰ ἐκλείπων. Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτους ἀκριβῶς ἀριστεῖς ἀνέκαθεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία προσελάμβανεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν καιρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ Πατριαρχικῷ, ὡς ἀποκαλεῖται, ἐπεκράτησεν ἵνα καὶ τὸ ὕψος τοῦτο καλεῖται πατριαρχικόν, ὅπερ μετεδίδετο ἀπὸ τῶν Προτογράφων εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, πολλοὺς ἐκ τῶν ἀριστέρων τούτων θὰ ἀναγνώσῃ, κατακοσμήσας τὴν Πατριαρχικὴν ναὸν. Πράγματι δὲ ὁ ναὸς οὗτος ἐχοσιμήμενον ἄλλοτε τοῦτ' αὐτὸ διδασκαλεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συνέγρεον ὅτι τὰς λουταῖς ἐκκλησιαστικὰς ἐξελίξεις, ἐνωπίζοντο τὸ ἀληθές τῆς μουσικῆς ὕψος, ὅπως καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ὕψους τοῦτου ἐπαγορευομένην ἰδιόζουσαν ἐκείνην ἐμεμπτον ἀπὸ ὁδοῦ, ἥτις ἦτο καὶ τὸ ἰδιαιτέρον τῶν διδασκάλων τούτων προσόν.

Δύο λοιπὸν πράγματα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων ὑπάρχουσιν. Ἦτος τῆς μουσικῆς, ὅπερ λέον νὰ καλεῖται: Ἦτος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἀπαγγελία ἢ ἀπόδοσις ἰδιαιτέρα, ἢν ἀπαιτεῖ τὸ ἰδιόζον τοῦτο ὕψος. Ἦμεῖς ἀναγνωρίζοντες ὡς ἐνιαῖον ὕψος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὸ ὕψος, τὸ ἐπὶ τῶν κανόνων τῆς μουσικῆς ἐπαγορευόμενον τοιοῦτο, τὸ ἐν ταῖς πολυποικίλαις εἰδείσι τῶν μελῶν καὶ τῶν ἡχῶν ὑψιστάμενον, ἐν τοῖς κλασικοῖς δὲ κειμένοις γεγραμμένοις, οὐδαμῶς ἀναγνωρίζομεν ὡς ὕψος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὸν αὐτόδουλον καὶ αὐτάρεσκον τρόπον τῆς ἀπαγγελίας τοῦ πρώτου τυχόντος μουσικοῦ, ὅστις οὐχὶ σπανίως ἐξικίνηται μέχρι καὶ τῶν ναγμῶν καὶ τῶν μ. π. ἢ μ. α. δ. ω. καὶ τῶν σο. ἢ κ. ν. ε. δ. α. δ. ω. ν!

Καὶ ἡ κατὰ τὸν ὅλον τούτων γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: τίνας οἱ ἀριστεῖς, οἱ διασώσαντες τὴν ἰδιόζουσαν ἐκείνην ἀπαγγελίαν, τὴν συμφῶνως πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Ἦ ἀπάντησις ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, δὲν δύναται εἶναι νὰ θίγῃ προσωπὰ τινα, ὧν τινα καὶ ἀγαπητὰ καὶ σεβαστὰ ἡμῖν τυγχάνοντα, κέκινται μὲν ποῖαν τινα ἰδιοφύειαν καὶ ἀρκοῦσαν μουσικὴν ἀνάπτυξιν, σπεύδοντα ὅμως ἐκείνου, ὅπερ ἡμεῖς διὰ τῆς παρούσης ἐπιζητούμεν.

Εἴπομεν προλαβόντως, ὅτι οἱ ἐν τῷ θέματι τοῦτω ἀριστεῖς, ὑπῆρξαν καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς οὐκ ὀλίγοι, ἵνα μὴ, ἀνατρεχόντες εἰς παλαιότερους χρόνους, ἀναφέρωμεν τοὺς Ἰακώβους, τοὺς Πελοποννησίους, τοὺς Βυζαντινοὺς, τοὺς Τραπεζουντίους καὶ εἰς τινὰς ἄλλους, δι' ὧν διαδοχικῶς μετεδίδετο ἡ ἰδιόζουσα ἐκείνη ἀπαγγελία καὶ ἀπόδοσις τοῦ ὕψους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀν δὲ δὲν ὑπῆρχον τότε φωνογράφοι, ἵνα διασώσωσιν μέχρις ἡμῶν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἰδιόζουσαν ἀπόδοσιν, ἔχομεν ἐν τούτοις τὰ ἀπαρχαῖον κάλλος καὶ ἐμπνεύσεως ἔργα αὐτῶν, ἐν οἷς, ὡς ἐν διαυγεστάτῳ κατόπτρῳ, διαβλέπομεν τὴν ἀγνίαν καὶ ἀπείριστον καὶ κλασικὴν γραμμὴν, ἥτις ἀκριβῶς ἐκπροσωπεῖ τὸ ἀγνὸν ἐκείνο ὕψος. Λαμβάνοντες δ' ἐπ' αὐτῶν καὶ τὰν μεγίστην αὐτῶν φήμιν, καὶ τὴν κοινὴν πρὸς αὐτοὺς ἐκτίμησιν, ἀλλ' ἰδιαίτητα τὸν πρὸς αὐτοὺς σεβασμὸν καὶ τὴν ἰδιόζουσαν τιμὴν, δι' ἧς περιέβαλλον αὐτοὺς οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχηγοὶ τῆς Ἐκκλησίας, δυνάμεθα νὰ διαταθῶμεν ἀσφαλῶς, χωρὶς διόλου ν' ἀφιστάμεθα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, ὅτι ἐκείνοι ἀλη-

